

var svagt udbygget, og regnskaberne derfor kun giver sparsomme oplysninger, vilde det dog have været meget værdifuldt, om man for vigtigere danske byer havde haft skibslisters svarende til de norske.

Astrid Friis.

Erik Lönnroth har i »en politisk miljöstudie« *Medeltidskrönikornas värld* (Göteborgs högskolas årsskrift XLVII (1941), nr. 18, 27 Sider) opponeret mod Henrik Schücks tese, at forfaldet i senmiddelalderens litteratur skulde skyldes materiel tilbagegang. Ifølge Lönnroth er den æstetiske og aandelige tilbagegang politisk bestemt: den høje ridderstil er fremmet af den stærke kongemagt, hvis interesser den stimulerer, mens den uslebne litteratur fra Engelbrekt-tiden i stadig videre borger- og almuekredse propaganderede for nye ideer og idealer. »En renässansens skuggreflex har gått över Sverige, långt innan den nya estetiske formen nådde detta land«.

Aksel E. Christensen.

Vetenskaps-Societeten i Lund, som snart kan se tilbage paa en fortjenstfuld og frugtbar Virksomhed gennem 25 Aar, har jævnlig i sin »Årsbok« og i sine Skrifter bragt gode historiske Bidrag. Af overvejende kirkehistorisk Betydning er et af de sidst udkomne Bind (XXV) af dets Publikationer — langt det fyldigste i hele Skriftrækken — en Udgave af »*Jesper Svedbergs Lefwernes Beskrifning*«, besørget af første Bibliotekarie, Dr. Gunnar Wetterberg (Lund 1941, 722 Sider). Jesper Svedberg (1653—1735) hører, som det træffende er blevet sagt af den svenske Kirkehistoriker Hilding Pleijel, helt hjemme i »de karolinska kraftkarlarnas rad«. Først som Hofprædikant hos Carl XI, siden som Professor i Uppsala, og derpaa fra 1702 til sin Død som Biskop i Skara øvede han i sit Hjemland en stor og mangesidig Virksomhed især som praktisk Kirkemand og stærkt produktiv Forfatter. Desuden kom han til at spille en ejendommelig Rolle ved i en Menneskealder at være Leder af det kirkelige Arbejde blandt Svensk-Amerikanerne. Det er da med ikke ringe Forventning, at man gaar til Læsningen af en Selvbiografi fra denne Mands Haand, og det saa meget mere, som dette Værk, der vel tidligere har været benyttet af enkelte Forskere, aldrig før har været udgivet i sin Helhed.

Det maa da ogsaa siges, at Selvbiografien trods sin brede, noget enstonige Fremstillingsform og de talrige Gentagelser fra flere Synspunkter frembyder meget fængslende Læsning. Først

og fremmest indeholder den et rigt Kildemateriale til Forstaaelse af Svedbergs Indsats og Type. Udnyttelse og Prøvelse af Enkeltheder i Beretningen om hans Gerning og Stridigheder, som oftere oplyses ved talrige indrykkede Aktstykker, maa overlades til svenske Kirkehistorikere — for den større Almenhed har især det Portræt, Forfatteren tegner af sin egen Personlighed, Interesse. Trods den naive Selvgælde, der næsten overalt stikker Hovedet frem, i god Samklang med Bogens hele didaktiske Tendens at fremstille sig selv som et Eksempel paa Guds Naade mod dyderige Mennesker, faar man et tillidvækkende Billede af en Mand, hvis Liv og Virke vel var præget af robust Kraftudfoldelse, men som tillige ejede et følsomt Temperament og en i Datiden sjælden Forstaaelse for de subjektive Forskelligheders Ret. Karakteristisk er saaledes hans Afstandtagen fra Tidens stærkt fremtrædende Forkærlighed for Metafysik, logisk Haarkløveri og ortodoks Kontroversteologi. Af Type og Personlighed er Svedberg helt igennem den praktiske Kirkemand, der mere interesserer sig for Liv end for Lære. Med Johann Arndt spørger han især efter »Troens Frugter«, og i mange Stykker viser han sig paavirket af det Fromhedsliv, som han i sin Ungdom personligt havde lært at kende i England.

Ogsaa ved hele det Tidsbillede, Selvbiografien afspejler, har Jesper Svedbergs Levned betydelig Værdi. Gennem et langt Livs Virksomhed paa meget forskellige Omraader kom Forfatteren til at opleve mange mærkelige Omskiftelser og til at træde i Forbindelse med en lang Række, til Dels betydelige, Personligheder. Det er da naturligt, at der gennem hans Skildring er opbevaret mange ejendommelige Træk til Belysning af Tidens Kulturhistorie, af Samfundsforhold, af Kirke- og Skoleforhold, af Studierejser i det fremmede og af gammel svensk Sæd og Skik. For en dansk Læser er det af særlig Interesse at konstatere, at Svedberg — i Modsætning til, hvad der ellers synes at være Tilfældet hos det 17. Aarhundredes svenske Kirkemænd — har været ganske godt hjemme i samtidig dansk teologisk Litteratur. Han kender saaledes meget vel H. P. Resens Bibeloversættelse og citerer eller henviser jævnlig til Forfattere som Jesper Brochmand, Jens Dinesen Jersin, Hans Wandal († 1675), Chr. Matthiæ, Johs. Clüver, Henrik Gerner o. fl.

Udgiverens Andel i Arbejdet, der vidner om stor Omhu og Flid, maa have stillet svære Krav til hans Udholdenhed, idet den skrivelystne Olding har efterladt sig ikke mindre end fire egenhændigt skrevne Tekster af den omfangsrige Selvbiografi, som alle maatte konfereres ved Udgivelsen. Foreløbigt foreligger

kun Teksten udgivet, men Dr. Wetterberg stiller i Udsigt endnu et Bind, indeholdende Indledning, tekstkritisk Apparat, Kommentar og forskellige Registre. Det vilde dog utvivlsomt have været ønskeligt, om dette Bind havde kunnet foreligge samtidigt med den udgivne Tekst, thi under Læsningen af denne savner man adskillige Steder et saadant supplerende Hjælpemiddel. Baade i kulturhistorisk og i kirkehistorisk Henseende maa Udgivelsen af Jesper Svedbergs Selvbiografi hilses med stor Tilfredshed.

Bjørn Kornerup.

Grundlæggeren af Studiet af den Gustavianske Periode i Sveriges Historie er Erik Gustaf Geijer, og hans 3-Binds Udgave af Gustav III's efterladte Papirer (1842—44) betegner stadig det naturlige Udgangspunkt for Studier over denne Konges Regering. Paa dette Grundlag byggede C. Th. Odhner i sin Tid sin brede og ufuldendte Skildring af Sveriges politiske Historie i Gustav III's Tid, og siden har andre Forskere benyttet det samme Materiale i forskellige Specialfremstillinger. En samlet og paa førstehaands Studier bygget Fremstilling af Gustav III's Historie er ikke forsøgt siden Odhners Dage, men mange Enkeltspørgsmaal er taget op til Drøftelse, navnlig efter at man er begyndt at udforske det righoldige Materiale, der findes i Administrationens efterladte Arkivalier. I det følgende skal Opmærksomheden henledes paa tre akademiske Afhandlinger fra den nyeste Tid, der alle behandler visse Sider af den Gustavianske Periodes Historie.

I 1940 udkom i Upsala Per Adolf Langes Afhandling: *Anders Håkansson som Politiker och Ämbetsman 1789—1800*. Bogen behandler en af de betydelige Mænd, som Gustav III forstod at spænde for sin politiske Vogn og anvende i Kampen mod Adelsoppositionen. Håkansson var af smaalandsk Storbondeslægt, blev Borgmester i Karlskrona og mødte som Repræsentant for Borgerstanden paa Rigsdagen i 1789. Kongen blev hurtig klar over Håkanssons betydelige taktiske Evner, og han betroede ham vigtige Opgavers Løsning. I Oktober 1790 sattes han i Spidsen for Finansforvaltningen, og i en Række Kapitler behandles hans Kamp mod den truende Inflation og hans Bestræbelser for at nedbringe den cirkulerende Seddelmasse. Som sparsommelig Finansminister modarbejdede han Kongens krigerske Udenrigspolitik. Efter Gustav III's Død maatte Håkansson træde tilbage, men i 1796 kom han atter til Stockholm og spillede en vis Rolle indtil Aar 1800. Bogen slutter med en Redegørelse for hans Optræden paa Rigsdagen nævnte Aar og hans Udnævnelse til Lands-